

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

Кафедра економіки та фінансів

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ
«БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
усіх форм навчання за освітньо-професійною програмою
«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» галузі
знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності
076 «Підприємництво та торгівля»

Тернопіль-2023

СТЕРЕОГРАФ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА

Методичні вказівки для проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Біржова діяльність» для студентів освітнього рівня бакалавр для усіх форм навчання спеціальності 076«Підприємництво та торгівля» / укладач Крупка А.Я. – Тернопіль, ТНТУ ім.І.Пулюя, 2023. – 41 с.

Укладачі: Крупка Андрій Ярославович, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів ТНТУ ім. І. Пулюя

Рецензенти: Тимошик Наталія Степанівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів ТНТУ ім. І. Пулюя

Артеменко Людмила Борисівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та фінансів ТНТУ ім. І. Пулюя

Методичні рекомендації розглянуто та затверджено на засіданні кафедри економіки та фінансів
Протокол № 1 від 31 серпня 2023 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної комісії факультету економіки і підприємницької діяльності
Протокол № 1 від 01 вересня 2023 р.

ВСТУП

Дисципліна «Біржова діяльність» належить до циклу нормативних дисциплін. Ця дисципліна вивчається студентами після ознайомлення з такою дисципліною «Фінанси», що дає змогу закріпити отримані знання і розпочати професійну підготовку спеціаліста.

Мета викладання дисципліни – освоєння основних теоретичних положень та економічної суті біржової торгівлі, її ролі та місця у ринковій економіці. інвестицій як одного з дійових важелів економічної політики держави.

В процесі вивчення дисципліни послідовно розглядаються методичні та організаційні засади розвитку та функціонування біржового ринку.

Завдання навчальної дисципліни «Біржова діяльність»:

За результатами вивчення дисципліни студент повинен продемонструвати такі результати навчання:

ПРН 1. Використовувати базові знання з підприємництва, торгівлі і біржової діяльності й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях.

ПРН 2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

ПРН 11. Демонструвати базові й структуровані знання у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності для подальшого використання на практиці.

ПРН 12. Володіти методами та інструментарієм для обґрунтування управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

ПРН 15. Оцінювати характеристики товарів і послуг у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності за допомогою сучасних методів

ПРН 17. Вміти вирішувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних, біржових структур і розв'язувати проблеми у кризових ситуаціях з урахуванням зовнішніх та внутрішніх впливів.

ПРН 19. Застосовувати знання й уміння для забезпечення ефективної організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур з урахуванням ринкової кон'юнктури і діючих правових норм.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей:

інтегральної:

здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та проблеми у сферах підприємницької, торговельної та біржової діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів організації і функціонування підприємницьких, торговельних, біржових структур і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальних:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

спеціальних (фахових):

СК 1. Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

СК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

СК 5. Здатність визначати та оцінювати характеристики товарів і послуг в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності.

СК 7. Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

СК 9. Здатність до організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур .

ТЕМА 1

СУТНІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 1.1. Поняття організованого ринку, його класифікація та риси.
- 1.2. Характеристика біржової торгівлі.
- 1.3. Поняття біржі, її основні функції.
- 1.4. Види бірж.

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які форми гуртової торгівлі існували в історії і як вони розвивалися від караванних до біржових?
2. Які основні риси організованого ринку ви вважаєте найважливішими для його функціонування?
3. Як біржова торгівля відрізняється від інших форм гуртової торгівлі з точки зору процесу, правил та характеристик?
4. Які функції виконує біржа у сучасному економічному житті?
5. Як ви оцінюєте важливість і вплив біржових ринків на економіку та підприємництво в сучасному світі, особливо в контексті глобалізації та цифровізації?
6. Які основні функції біржі в економічному житті країни?
7. Як відбувається організація та проведення біржових торгів у сучасному світі?
8. Які інструменти використовуються для захисту учасників біржової торгівлі від несприятливих коливань цін?
9. Які основні критерії класифікації бірж можна виділити?

Дискусійні питання

1. Які фактори сприяли переходу від караванної до ярмаркової та, нарешті, біржової форм гуртової торгівлі в історії людства?
2. Яка роль і значення організованих ринків у сучасному світі, зокрема їх вплив на глобальну економіку та міжнародні відносини?

3. Які переваги та недоліки малоорганізованих, організованих та високоорганізованих ринків в контексті сучасної торговельної діяльності?
4. Які аспекти визначають характеристику біржової торгівлі і її відмінність від інших форм гуртової торгівлі?
5. Як біржова діяльність впливає на макроекономічні показники країни? Чи може ефективна біржова система сприяти економічному зростанню та стабільності?

Тести

1. Яка форма гуртової торгівлі була характеризована як епізодична?
 - а) Караванна
 - б) Ярмаркова
 - в) Біржова
 - г) Електронна

2. Яке з наведених тверджень характеризує біржову торгівлю?
 - а) Біржа є стаціонарним торговельним місцем з фіксованими днями та годинами роботи.
 - б) Біржова торгівля відбувається епізодично, без регулярності.
 - в) Біржа організовується купцями та ремісниками разом з феодалними правителями.
 - г) Біржові ринки характеризуються відсутністю концентрації попиту та пропозиції.

3. Який з нижче перелічених аспектів не є характеристикою організованого ринку?
 - а) Наявність затверджених правил торгівлі.
 - б) Визначення цін лише через котирування.
 - в) Регулювання з боку держави та громадських організацій.
 - г) Концентрація попиту та пропозиції в часі та просторі.

4. Яка функція біржі була відзначена в тексті як спосіб запобігання зниженню цін до прибуття товару?
 - а) Формування специфічного біржового товару.
 - б) Організація страхових закладів.
 - в) Публічні торги за допомогою голосу та жестів.
 - г) Котирування цін і публікація їх в біржових бюлетенях.

5. Які властивості відносяться до економічної сутності біржі?
 - а) Наявність електронного майданчика та концентрація попиту та пропозиції.
 - б) Організація публічних торгів у визначений час і місце.
 - в) Встановлення об'єктивних цін та курсів на майбутнє.
 - г) Впорядкування ринку замінних цінностей та страхування підприємницького ризику.

6. Яка основна функція біржі?
 - а) Організація концертів
 - б) Організація проведення торгів
 - в) Проведення політичних дебатів
 - г) Надання медичних послуг

7. Які інструменти використовуються для захисту учасників біржової торгівлі від несприятливих коливань цін?
 - а) Робота з тваринами
 - б) Фінансовий аудит
 - в) Біржове страхування (хеджування)
 - г) Мистецтво виробництва кераміки

8. Що таке котирування цін на біржі?

- а) Визначення ціни акцій методом аналізу даних
- б) Встановлення діючих цін на товари, цінні папери і валюту на біржі
- в) Делістинг цінних паперів
- г) Проведення сертифікації трейдерів

9. Яка функція біржі забезпечує гарантію виконання угод?

- а) Організаційна
- б) Біржове страхування (хеджування)
- в) Інформаційна
- г) ідтримуюча

10. Яка роль біржової інформаційної діяльності?

- а) Реклама
- б) Збір та реєстрація біржових цін
- в) Публікації відеороликів
- г) Організація торгів

11. Які основні принципи класифікації бірж?

- а) Розмір капіталізації торгів
- б) Спеціалізація на ринках
- в) Правовий статус організації
- г) Географічне розташування

12. Які типи бірж можна виділити згідно з їхньою спеціалізацією за асортиментом товарів?

- а) Фондові та валютні
- б) Універсальні та спеціалізовані
- в) Публічні та приватні
- г) Акціонерні та некомерційні

13. Який тип бірж характеризується можливістю участі тільки членів біржі?

- а) Змішані
- б) Відкриті
- в) Закриті
- г) Універсальні

15. Який тип біржі може бути закритим або відкритим залежно від доступу до участі в торгах?

- а) Універсальні
- б) Чисто відкриті
- в) Ф'ючерсні
- г) Спеціалізовані

Теми доповідей

1. Еволюція та функції біржових ринків: огляд світового досвіду
2. Класифікація біржових ринків: основні принципи та вплив на економіку
3. Роль бірж у формуванні цінової політики та регулювання цін
4. Інноваційні підходи в організації біржових торгів: електронні системи та нові технології
5. Біржові ринки як інструмент стабілізації економічного розвитку: відкриті та закриті системи

ТЕМА 2

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ТА СТАНОВЛЕННЯ БІРЖ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 2.1. Історія створення бірж в Європі та США.
- 2.2 Розвиток біржової діяльності в Україні.
- 2.3. Особливості функціонування бірж на сучасному етапі.
- 2.4. Загальносвітові тенденції розвитку біржової діяльності.

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які основні етапи розвитку біржової торгівлі, і як вони сприяли формуванню глобальної економіки?
2. Яка роль біржових установ в історичному контексті відіграла у встановленні стандартів якості товарів та фінансових інновацій?
3. Які нові фінансові інструменти та практики з'явилися на біржі в різні історичні періоди, і який вплив вони мали на розвиток фінансової системи?
4. Які сучасні тенденції у біржовій торгівлі відзначаються у контексті зростання обсягів торгівлі, впливу технологічних інновацій та розвитку нових фінансових інструментів?
5. Коли були відкриті перші біржі в Україні, і в яких містах вони розташовані?
6. Які етапи становлення біржового руху в Україні?
7. Який вплив на діяльність бірж в Україні мала політична ситуація та погіршення економічного стану?
8. Які основні проблеми уповільнюють розвиток біржової діяльності в Україні, за винятком політичних?
9. Які конкретні заходи можна запропонувати для покращення ситуації на біржовому ринку в Україні?

Дискусійні питання

1. Які можуть бути переваги та недоліки створення централізованих біржових систем порівняно з децентралізованими торговими майданчиками?
2. Які можуть бути переваги та недоліки об'єднання всіх бірж в Україні в єдину біржову систему, порівняно з існуючим розподілом бірж за регіонами та спеціалізацією?

Тести

1. Яка біржа вважається найстарішою збереженою до наших днів?
 - а) Лондонська біржа
 - б) Амстердамська біржа
 - в) Чиказька біржа
 - г) Паризька біржа
2. Коли була відкрита Чикагська біржа?
 - а) 1531 р.
 - б) 1603 р.
 - в) 1848 р.
 - г) 1730 р.
3. Що було першими об'єктами біржових угод у XVI ст.?
 - а) Векселі
 - б) Ф'ючерсні контракти
 - в) Акції
 - г) Облігації
4. Який новий фінансовий інструмент з'явився на ринку з 80-х років XX ст.?
 - а) Ф'ючерсні контракти
 - б) Опціони
 - в) Векселі
 - г) Індокси акцій
5. Які дві біржі вважаються найстарішими в Україні?
 - а) Львівська та Київська біржі
 - б) Одеська та Кременчуцька біржі
 - в) Харківська та Дніпровська біржі
 - г) Кишинівська та Вінницька біржі
6. Яка подія спричинила припинення біржової торгівлі в Україні у період з 1914 по 1921 рік?
 - а) Світова війна
 - б) Революція
 - в) Економічна криза
7. Який період в історії України був характеризований як відродження біржової торгівлі?
 - а) 1861-1914 рр.
 - б) 1914-1921 рр.
 - в) 1921-1928 рр.
 - г) 1990 р.
8. Які зміни в біржовій діяльності стали характерними після року 1990?
 - а) Збільшення кількості бірж
 - б) Створення саморегулювальних організацій
 - в) Впровадження строкових контрактів

г) Усі вищенаведені відповіді

9. Які проблеми заважають розвитку біржової діяльності в Україні?

- а) Високий податковий тиск
- б) Недостатність кількості професіоналів
- в) Низький рівень ліквідності
- г) Усі вищенаведені відповіді

10. Які економічні передумови сприяли процесу трансформації товарних бірж у фінансові інститути?

- а) Розширення кількості товарних бірж.
- б) Зростання інтересу до традиційних операцій на біржі.
- в) Можливість укладати угоди без участі бірж через інтернет-технології.
- г) Зменшення потреби у ф'ючерсних біржах.

11. Що є важливою тенденцією розвитку біржової торгівлі?

- а) Зменшення глобалізації та конкуренції на ринку.
- б) Збільшення числа дрібних регіональних бірж.
- в) Глобалізація та монополізація біржових інститутів.
- г) Підвищення значення регіональних економічних систем.

12. Які технологічні зміни відбуваються в біржовій торгівлі зараз?

- а) Зменшення використання комп'ютерів та інформаційних технологій.
- б) Збільшення кількості посередників на ринку.
- в) Використання електронної комерції та інтернет-технологій.
- г) Створення додаткових брокерських послуг для клієнтів.

ТЕМА 3

БІРЖА ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА: СТВОРЕННЯ, ДІЯЛЬНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 3.1. Організаційна структура управління біржою.
- 3.2. Операційна зала біржі, її особливості
- 3.3. Порядок ведення біржових торгів
- 3.4. Ведення рахунків клієнтів.

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які організаційно-фінансові умови повинна забезпечити біржа для повноцінного виконання своїх функцій?
2. Які органи управління біржою визначаються на загальних зборах членів біржі і які їхні функції?
3. Які функції виконує біржовий комітет або біржова рада у оперативному управлінні біржою?
4. Яку роль відіграє котирувальна комісія в діяльності біржі і які її функції?
5. Які основні вимоги до біржової зали?
6. Що таке біржове кільце і які переваги воно має за іншими формами торгівлі?
7. Які технічні засоби зв'язку та інформаційні засоби використовуються у біржовій залі?
8. Які методи біржового торгів відомі зі світової практики і як вони відрізняються один від одного?
9. Які особливості біржових жестів і яка їхня роль у процесі торгівлі?
10. Які типи аукціонів існують? Який принцип їх роботи?
11. Які елементи формують торговий зал?
12. Як відбувається укладання угод на біржі?
13. Які санкції передбачені за порушення правил торгівлі на біржі?
14. Які складові системи клірингу в біржовій торгівлі? Які функції вони виконують?

15. Яка відмінність між членами клірингової установи і брокерами в контексті їх фінансових зобов'язань і можливостей укласти угоди на біржі?

Дискусійні питання

1. Як ви думаєте, які можуть бути позитивні та негативні наслідки глобалізації біржової торгівлі для розвитку національних економік?

Тести

1. Хто визначає стратегію розвитку біржі?

- а) Президія біржі
- б) Загальні збори членів біржі
- в) Біржовий комітет
- г) Біржова рада

2. Яка організаційна структура біржі відповідає за контроль за своєчасним наданням інформації про біржові ціни?

- а) Біржовий комітет
- б) Котирувальна комісія
- в) Виконавчий комітет
- г) Біржова рада

3. Який орган вирішує суперечки між брокерами, продавцями та покупцями щодо укладення біржових контрактів?

- а) Біржовий комітет
- б) Котирувальна комісія
- в) Біржовий арбітраж
- г) Виконавчий комітет

4. Що таке біржове кільце?

- а) Місце для проведення загальних зборів біржі.
- б) Місце у біржовій залі, де проводяться біржові торги.
- в) Комітет, що керує діяльністю біржі.
- г) Спеціальний ринок для купівлі та продажу акцій.

5. Які технічні засоби зв'язку використовуються в біржовій залі?

- а) Людський голос.
- б) Листування.
- в) Телефонний зв'язок, телефаксний зв'язок, комп'ютер.
- г) Морський сигнал.

6. Які методи біржового торгування відомі зі світової практики?

- а) Тільки публічна торгівля.
- б) Тільки торгівля пошепки.
- в) Тільки електронно-біржові торги.
- г) Публічна торгівля, торгівля пошепки, електронно-біржові торги.

7. На чому базується система біржової торгівлі за кордоном?

- а) На системі мінімального коливання ціни.
- б) На принципі подвійного аукціону.
- в) На системі електронних заявок.
- г) На взаємних домовленостях брокерів.

8. Які типи аукціонів використовуються на біржах?

- а) Тільки англійський.
- б) Тільки голландський.
- в) Тільки темний.
- г) Англійський, голландський, темний.

9. Які завдання виконує біржа?

- а) Тільки збір і розповсюдження інформації про товари.
- б) Тільки укладання угод між брокерами.
- в) Тільки контроль за виконанням угод.
- г) Забезпечення місця для укладання угод, встановлення правил торгівлі і контролю за їх виконанням, збір і розповсюдження інформації про товари.

10. Що є основним елементом біржової торгівлі?

- а) Готівкові розрахунки
- б) Безготівкові розрахунки
- в) Фінансові гарантії
- г) Членство на біржі

11. Хто може бути членом клірингової установи на біржі?

- а) Лише брокери
- б) Лише розрахункові банки
- в) Лише члени певної біржі
- г) Брокери та члени певної біржі

12. Яка є основна функція брокерів у біржовій торгівлі?

- а) Укладання угод за власні кошти
- б) Наближення біржових послуг до клієнтів
- в) Управління розрахунковими банками
- г) Забезпечення фінансових гарантій

ТЕМА 4

УЧАСНИКИ БІРЖОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ. ОРГАНІЗАЦІЯ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Зміст теоретичної частини заняття:

- 4.1. Засновники та члени біржі, їх права та обов'язки
- 4.2. Біржові посередники.
- 4.3. Учасники біржових сесій.
- 4.4. Суть та основні види брокерської діяльності.

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які основні групи учасників біржової торгівлі і які функції вони виконують?
2. Які вимоги пред'являються до осіб, які бажають стати членами біржі згідно з українським законодавством?
3. Яка різниця в правах та обов'язках між повними та неповними членами біржі на біржах США?
4. Які пільгові умови доступні членам біржі та їх представникам у біржовій залі?
5. Яка основна різниця між дилерами та брокерами в біржовій торгівлі?
6. Хто може бути учасником міжнародної біржової торгівлі?
7. Що характеризує спекулянтів у біржовій торгівлі?
8. Які стратегічні дії повинен виконувати брокер для ефективної роботи на ринку біржового товару?
9. Які основні функції брокера включаються до його робочого процесу під час торгівлі?
10. Які процедури реєстрації і ліцензування проходять учасники біржової торгівлі, зокрема брокери, у США?
11. Які особливості членства на фондових та валютних біржах?

Дискусійні питання

1. Яке вплив на розвиток фінансових ринків може мати зміна правил щодо участі в біржовій торгівлі та членства на біржі?
2. Яка форма посередництва (дилерство чи брокерство) є більш ефективною та вигідною для клієнтів у біржовій торгівлі?

Тести

1. Хто може стати засновником біржі згідно зі зарубіжною практикою становлення бірж?
 - а) Тільки фінансові інституції
 - б) Тільки державні організації
 - в) Різні організації та компанії, включаючи торговельні та виробничі фірми, банки, інвестиційні фонди тощо
 - г) Тільки транснаціональні корпорації
2. Які групи учасників біржових торгів можна знайти на державних (публічних) біржах?
 - а) Тільки члени біржі
 - б) Тільки брокери
 - в) Члени біржі, їх представники, брокери або маклери, акредитовані на біржі, постійні та разові відвідувачі
 - г) Тільки акредитовані представники преси
3. Які основні функції виконують учасники групи, яка організовує біржову торгівлю?
 - а) Організація укладання угод, реєстрація угод, розрахунок, надання правової підтримки
 - б) Підтримка порядку в біржовому залі, ведення звітності, контроль за дотриманням правил торгівлі
 - в) Ведення торгів, реєстрація угод, розрахунок, робота з клієнтами
 - г) Реєстрація угод, контроль за виконанням умов угод, забезпечення легальності операцій
4. Що включає в себе членство на міжнародних біржах?
 - а) Доступ до спеціалізованої інформації та можливість укладати угоди в будь-який час
 - б) Можливість укладати біржові угоди безпосередньо, без посередників, та використовувати пільгові умови
 - в) Доступ до ресурсів біржі та можливість впливу на рішення, які приймаються на загальних зборах членів біржі
 - г) Можливість отримання пільгових ставок торгових зборів, доступ до розширених можливостей торгівлі
5. Що характеризує дилера у біржовій торгівлі?
 - а) Участь у торгівлі від імені клієнтів.
 - б) Укладання угод безпосередньо за власний рахунок.
 - в) Отримання винагороди у вигляді комісійних.
 - г) Виконання замовлень клієнтів.
6. Яким чином брокер виступає у біржовій торгівлі?
 - а) Участь у торгівлі від імені клієнтів.
 - б) Організація укладання угод за власний рахунок.
 - в) Отримання винагороди у вигляді комісійних.
 - г) Здійснення спостереження за веденням торгів.
7. Хто є учасниками біржових сесій в міжнародній біржовій торгівлі?
 - а) Тільки спекулянти.
 - б) Тільки арбітражери.

- в) Спекулянти, арбітражери та хеджери.
- г) Тільки хеджери.

8. Які стратегічні дії повинен виконувати брокер для ефективної роботи на ринку біржового товару?

- а) Розміщення товарів у просторі та часі
- б) Рекламування діяльності брокерської фірми у засобах масової інформації
- в) Управління активами клієнтів
- г) Ведення консультаційної роботи

9. Які основні функції брокера включаються до його робочого процесу під час торгівлі?

- а) Ведення бухгалтерського обліку
- б) Реалізація товарів на ринку
- в) Консультування клієнтів та надання інформації про ціни
- г) Управління ризиками

10. Які процедури реєстрації і ліцензування проходять учасники біржової торгівлі, зокрема брокери, у США?

- а) Паспортна реєстрація у відділенні брокера
- б) Страхування відповідальності
- в) Реєстрація та сертифікація в Національній ф'ючерсній асоціації
- г) Підписання контракту з клієнтом

ТЕМА 5

БІРЖОВИЙ ТОВАР. МІЖНАРОДНІ ТОВАРНІ БІРЖІ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 5.1. Поняття та характеристика біржових товарів.
- 5.2. Сільськогосподарська та промислова сировина.
- 5.3. Фінансові інструменти, їх особливості та види.
- 5.4. Міжнародні товарні біржі та потенціал біржового товарного ринку України.

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які фактори впливають на якість біржових товарів?
2. Які є групи біржових товарів? Наведіть приклади кожної групи.
3. Які джерела інформації про якісні параметри сировинних товарів подаються на біржі?
4. Які важливі характеристики біржових товарів?
5. Які переваги та ризики пов'язані з інвестуванням у акції порівняно з інвестуванням у сертифікати інвестиційних фондів?
6. Які основні чинники, що впливають на ціни облігацій, можуть вплинути на доходність інвесторів?
7. Яка роль похідних фінансових інструментів у зменшенні ризику валютних коливань для міжнародних підприємств?
8. Які основні переваги та недоліки гібридних фінансових інструментів порівняно з іншими видами інвестиційних засобів?
9. Які країни входять до числа лідерів у сфері міжнародної біржової торгівлі, і чому саме ці країни визначаються як ключові учасники цього ринку?

Тести

1. Які джерела інформації можуть бути використані для отримання якісних параметрів сировинних товарів?
 - а) Фінансові звіти корпорацій
 - б) Книги про історію біржової торгівлі
 - в) Відеоінструкції з торгівлі на біржі
 - г) Суспільні опитування

2. Що з переліченого відноситься до групи біржових товарів?
- а) Електроніка та технології
 - б) Товари для домашнього вжитку
 - в) Харчові продукти та напої
 - г) Сільськогосподарська сировина, промислова сировина, фінансові інструменти
3. Які характеристики є важливими для біржових товарів?
- а) Вартість транспортування та кольорові метали
 - б) Замінність та відповідність функціональним вимогам
 - в) Кількість кіловат-годин та атомні реактори
 - г) Розмір одягу та кількість книг у серії
4. Які джерела інформації про якісні параметри сировинних товарів доступні на біржі?
- а) Спостереження моряків у відкритому морі
 - б) Вугілля з кар'єру та кам'яне вугілля
 - в) Рекламні буклети виробників та стандарти
 - г) Гра в біржовий симулятор та мистецтво каліграфії
5. Які інструменти входять до складу боргових цінних паперів?
- а) Акції
 - б) Опціони
 - в) Облігації
 - г) Ф'ючерси
6. Яке з наведених правил стосується привілейованих акцій?
- а) Мають право на участь в управлінні компанією
 - б) Мають право на фіксовані дивіденди
 - в) Мають право на обмін акцій з іншими компаніями
 - г) Мають право на першочергове отримання частки активів при ліквідації
7. Що з наведеного є прикладом похідного фінансового інструменту?
- а) Депозитний сертифікат
 - б) Облігація
 - в) Опціон
 - г) Акція
8. Яка функція мають форвардні контракти?
- а) Фіксація ціни продажу акцій
 - б) Захист від ризику валютних коливань
 - в) Право на участь в управлінні компанією
 - г) Право на придбання акцій зі знижкою
9. Що є основною характеристикою міжнародних бірж?
- а) Ціни національного ринку;
 - б) Ціни світового ринку;
 - в) Товари - активні суб'єкти місцевої торгівлі;
 - г) Валютний і податковий режим національного ринку.

ТЕМА 6

ВИДИ БІРЖОВИХ УГОД ТА ОПЕРАЦІЙ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 6.1. Поняття про угоди з біржовим товаром, їх характеристика.
- 6.2. Мета проведення біржових операцій.
- 6.3. Види й особливості біржових угод.
- 6.4. Організація міжнародної біржової торгівлі

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які аспекти включає організаційна сторона біржових угод, з точки зору їх учасників?
2. Яка економічна мета проведення біржових операцій спрямована на хеджування?
3. Які аспекти визначають умови змісту біржової угоди?
4. Які риси характеризують біржові угоди з точки зору їх виконання та гарантій?
5. Які основні відмінності між угодами з реальним товаром та угодами без реального товару на біржі?
6. Яка роль посередника в угодах, чинених через нього? Чому деякі угоди вимагають участі посередника?
7. Що таке премія-опціон у контексті форвардних угод, і які можливі наслідки його використання?
8. Яка основна мета строкових валютних операцій, і що відрізняє угоду «своп» від інших видів строкових угод на валютній біржі?
9. Які особливості системи фондових бірж у Японії та Франції порівняно з іншими країнами?
10. Які фактори сприяють формуванню моноцентричної системи фондових бірж?

Тести

1. Яка основна мета біржових операцій?
 - а) Прогнозування ринкових коливань.
 - б) Здійснення виробничих процесів.
 - в) Реалізація продукції.
 - г) Підготовка конкретних документів.

2. Що включає організаційна сторона біржових угод?
 - а) Встановлення прав і обов'язків.
 - б) Зміна законодавства.
 - в) Реалізація товарів.
 - г) Розбудова інфраструктури.

3. Що визначають умови змісту біржової угоди?
 - а) Кількість товару.
 - б) Країни учасниці.
 - в) Курс валют.
 - г) Модель смартфона.

4. Що є рисами біржових угод?
 - а) Частота укладання угод.
 - б) Учасники біржових торгів.
 - в) Розмір біржових комісій.
 - г) Марка автомобіля.

5. Що таке біржова угода з точки зору юридичної сторони?
 - а) Договір про взаємну передачу прав та обов'язків.
 - б) Фінансова гарантія.
 - в) Подарунок.
 - г) Реклама на біржі.

6. Яка основна відмінність між ф'ючерсними та опціонними угодами?
 - а) Ф'ючерсні угоди вимагають наявності реального товару, опціонні - ні.
 - б) Ф'ючерсні угоди можуть бути укладені через посередника, опціонні - ні.
 - в) У ф'ючерсних угодах об'єктом торгівлі є сам товар, у опціонних - право купити чи продати товар.
 - г) Ф'ючерсні угоди завжди мають негайний термін постачання, у опціонних це може бути відстрочено.

7. Яка є особливість угод спот на валютній біржі?
 - а) Угоди "спот" можуть бути укладені тільки з оптовими клієнтами.
 - б) Термін укладення угоди "спот" збігається з терміном виконання.
 - в) Угода "спот" може бути укладена тільки з посередницькими компаніями.
 - г) Угоди "спот" завжди вимагають наявності реального товару.

8. Які типи угод відносяться до форвардних угод?
 - а) Угоди з заставою та угоди з умовою.
 - б) Бартерні угоди та угоди з премією.
 - в) Угоди з негайним терміном постачання та угоди з відстроченим терміном постачання.
 - г) Угоди "спот" та угоди "своп".

9. Що характеризує пролонгаційні угоди на фондовій біржі?
 - а) Термін їхнього виконання збігається з моментом укладання угоди.
 - б) Вони можуть бути укладені тільки з роздрібними клієнтами.
 - в) Пролонгаційні угоди завжди є опціонними.
 - г) Це угоди, обов'язкові до виконання у встановлений термін за твердою ціною.

10. Які особливості торгівлі на Токійській міжнародній фондовій біржі?

- а) Торгівля відбувається виключно через інтернет-платформи.
- б) Учасники біржі торгують акціями лише японських компаній.
- в) Торгівля проводиться через аукціон з голосу та в електронному режимі в двох різних залах.

г) Цінні папери котируються тільки на вільному ринку.

11. Яка характеристика є характерною для Паризької фондової біржі?

- а) Вона має тільки один рівень котирування для всіх компаній.
- б) Торгівля проводиться лише на електронних торгових платформах.
- в) Існує три рівні котирування: офіційне, вторинний ринок та вільний ринок.
- г) Торгівля відбувається лише вранці, з 9:00 до 11:00.

12. Що характеризує фондову систему в США?

- а) Моноцентрична система з однією головною фондовою біржею.
- б) Побудована на змішаному типі з кількома фондовими центрами у головних фінансових містах.
- в) Система, де торгівля відбувається лише на провінційних біржах.
- г) Система, де торгівля відбувається виключно на міжнародних фондових біржах.

ТЕМА 7

МЕТОДИ, ВИДИ, ПОРЯДОК РОЗРАХУНКІВ НА ТОВАРНИХ БІРЖАХ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 7.1. Порядок взаємних розрахунків членів біржі
- 7.2. Обов'язкові платежі учасників біржових торгів
- 7.3. Форми розрахунків на товарній біржі
- 7.4. Звітність за проведені фінансові операції

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які системи розрахунків існують на біржах і як вони відрізняються?
2. Які санкції можуть бути застосовані до учасників-членів біржі в разі порушення правил біржової торгівлі?
3. Які види платежів та зборів сплачують учасники біржових торгів і чому ці платежі є важливими для функціонування біржі?
4. Яким чином визначається розмір комісійного збору на біржі та яким чином він сплачується учасниками торгів?
5. Які фактори впливають на вибір форми розрахунку між сторонами у договорі?
6. Яка процедура проведення безготівкових розрахунків відповідно до законодавства України?
7. Яка основна роль акредитивів у виробничих відносинах між сторонами договору?
8. Яким чином біржа встановлює додаткову оплату за надання звітних документів у паперовій формі?

Дискусійне питання

1. Які переваги та недоліки моноцентричної та поліцентричної систем розвитку фондових бірж

Тести

1. Які системи розрахунків існують на біржах і як вони відрізняються?
 - а) Розрахунки проводяться через міжнародну біржову систему, яка організовує розрахунки для всіх бірж світу.
 - б) Розрахунки здійснюються виключно через банківські перекази між учасниками біржової торгівлі.
 - в) Розрахунки можуть проводитися через національну клірингову корпорацію або через біржу, залежно від правил кожної конкретної біржі.
 - г) Розрахунки автоматизовані та проводяться за допомогою блокчейн технологій.

2. Які санкції можуть бути застосовані до учасників-членів біржі в разі порушення правил біржової торгівлі?
 - а) Тільки штрафи, які визначаються угодою між сторонами.
 - б) Лише відмова у реєстрації нових учасників-членів біржі.
 - в) Попередження, позбавлення права участі у торгах, штрафи, призупинення або позбавлення членства на біржі.
 - г) Тільки позбавлення права участі у торгах на певний термін.

3. Які дії учасників-членів біржі заборонені за біржовими правилами?
 - а) Розміщення заявок на торги через спеціальний додаток на смартфоні.
 - б) Порушення черговості виконання замовлень клієнтів.
 - в) Тільки торгівля брокером за власний рахунок до виконання розпорядження клієнта.
 - г) Приховування членом біржі від відкритого ринку будь-якого розпорядження на договір на свою користь чи на користь іншої особи.

4. Що включає в себе перелік платежів та зборів, які сплачують учасники біржових торгів?
 - а) Оплата за організацію семінарів та тренінгів.
 - б) Комісійний збір.
 - в) Податок на прибуток.
 - г) Внесок на благодійні цілі.

5. Яким чином визначається день виконання зобов'язань учасника торгів по оплаті комісійного збору на біржі?
 - а) День підписання контракту.
 - б) День здійснення торгів.
 - в) День зарахування коштів на рахунок біржі.
 - г) Останній робочий день місяця.

6. Які форми розрахунку можуть бути використані?
 - а) Готівковий розрахунок
 - б) Безготівковий розрахунок
 - в) Акредитиви
 - г) Усі вищезазначені

7. Яким чином розрахунки здійснюються за допомогою платіжних вимог-доручень?
 - а) Платник надає платіжне вимогу-доручення безпосередньо постачальнику.
 - б) Платник передає платіжне вимогу-доручення своєму банку, який перераховує кошти постачальнику.
 - в) Платник використовує чеки для здійснення оплати.
 - г) Платник здійснює оплату товарів готівкою.

8. Що є основною перевагою акредитивів для продавця?

- а) Можливість використання готівкових коштів.
- б) Гарантована оплата банком і одержання платежу відразу після відвантаження товару.
- в) Можливість передачі акредитива іншим клієнтам.
- г) Випикується відразу по прийнятті товару.

9. Що означає індосамент у контексті чеків?

- а) Підпис пред'явника на чеку.
- б) Передача чеку іншій особі шляхом підпису на зворотній стороні.
- в) Підпис банку на чеку, що засвідчує його валідність.
- г) Підпис платника на чеку перед оплатою.

10. Яке твердження є правильним в контексті розрахунків за біржовими угодами, які укладаються на підставі зареєстрованих біржових свідоцтв?

- а) Платник і одержувач можуть вирішити проводити розрахунки через будь-який банк за свій вибір.
- б) Біржа завжди несе відповідальність за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань сторонами.
- в) Розрахунки можуть проводитися через рахунок біржі за умови зарахування на рахунок необхідної суми коштів згідно умов договору.
- г) Платник і одержувач можуть проводити розрахунки тільки готівкою.

ТЕМА 8

ОРГАНІЗАЦІЯ КЛІРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ НА БІРЖІ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 8.1. Суть біржового клірингу.
- 8.2. Історія становлення біржових клірингових установ.
- 8.3. Особливості функціонування клірингових установ ф'ючерсних бірж.
- 8.4. Маржа у ф'ючерській торгівлі.

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які основні функції виконує клірингова установа в системі безготівкових розрахунків на біржі?
2. Яким чином клірингова палата забезпечує фінансову цілісність ринку та гарантує перевірку сальдо рахунків?
3. Яким чином укладені угоди реєструються та регулюються кліринговою палатою?
4. Яка історія становлення біржових клірингових установ, та які ключові події сприяли їх розвитку та поширенню?
5. Яким чином членство в Кліринговій палаті впливає на учасників біржі?
6. Які вимоги ставляться до членів Клірингової палати?
7. Яким чином Клірингова палата спрощує процес поставки товару за ф'ючерсними контрактами?
8. Які функції виконує маржа у ф'ючерській торгівлі та яку роль вона відіграє у забезпеченні фінансової стабільності?

Дискусійне питання

Чи може клірингова установа гарантувати повну безпеку та надійність у всіх фінансових операціях на біржі?

Тести

1. Яка основна функція клірингової установи на біржі?
 - а) Організація та проведення торгів

- б) Забезпечення фінансової цілісності ринку
 - в) Визначення цін на товари та послуги
 - г) Підписання угод між сторонами
2. Які розрахунки проводяться за біржовими угодами кліринговими палатами?
 - а) Готівкові розрахунки
 - б) Розрахунки у натурі
 - в) Безготівкові розрахунки
 - г) Розрахунки в будь-якій валюті
 3. Що робить клірингова палата після укладення угоди на біржі?
 - а) Реєструє угоду та робить експертизу чинності
 - б) Оприлюднює угоду в ЗМІ
 - в) Забезпечує зниження цін на товари
 - г) Видає кредити учасникам біржі
 4. Яка історична подія сприяла створенню клірингових установ на біржі?
 - а) Війна за незалежність США
 - б) Виникнення глобальної фінансової кризи
 - в) Поява опціонних контрактів у Амстердамі
 - г) Створення форвардних контрактів на Антверпенській біржі
 5. Які вимоги ставляться до членів Клірингової палати?
 - а) Великий обсяг торгівлі
 - б) Розташування офісу в іншому місті
 - в) Наявність досвіду роботи на біржі
 - г) Розташування офісу поблизу Клірингової палати
 6. Яким чином Клірингова палата спрощує процес поставки товару за ф'ючерсними контрактами?
 - а) Виконує поставки товару самостійно
 - б) Забезпечує швидкість і безперешкодність укладання офсетних контрактів
 - в) Регулює ціни на товари
 - г) Оприлюднює угоди в ЗМІ
 7. Які функції виконує маржа у ф'ючерсній торгівлі та яку роль вона відіграє у забезпеченні фінансової стабільності?
 - а) Стимулює інвесторів до участі в біржових торгах
 - б) Забезпечує рівновагу між покупцями та продавцями
 - в) Захищає від потенційних втрат та невиконання контрактів
 - г) Визначає ціну ф'ючерсних контрактів

Задачі

1. Клієнт через брокера відкрив довгу позицію на 15 ф'ючерсних контрактів з кукурудзою за ціною 320 центів (¢) за бушель.

Визначити: розмір початкового маржевого внеску, якщо рахунок хеджевий і розрахункова палата біржі вимагає внесення 2% вартості контрактів.

2. Визначити розмір депозитного внеску до клірингової установи при покупці контрактів на золото у Чиказькій торговельній палаті, якщо поточна ціна становить 410 \$ за трійську унцію, середнє значення щоденних абсолютних коливань становить 8 \$ за унцію. Стандартне відхилення від розподілу абсолютних щоденних цінових коливань становить 4 \$ за унцію. Угода передбачала придбання 20 контрактів.

Визначити: I. Загальну вартість угоди;

II. Розмір депозитного внеску, використавши формулу: $m + 3s$, де m - середнє значення абсолютних коливань; s - стандартне відхилення.

ТЕМА 9

ОСНОВИ Ф'ЮЧЕРСНОЇ ТА ОПЦІОННОЇ ТОРГІВЛІ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 9.1. Ринок ф'ючерсних контрактів та його специфіка.
- 9.2. Товарні ф'ючерси.
- 9.3. Суть та види фінансових ф'ючерсів.
- 9.4. Суть опціонної торгівлі. Стратегії з товарними опціонами.
- 9.5. Опціони з фінансовими інструментами.

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Що означає знеособленість контракту у ф'ючерсній торгівлі?
2. Які параметри стандартизуються у ф'ючерсних контрактах?
3. Яка перевага стандартизації ф'ючерсного контракту?
4. Яка основна мета ф'ючерсного контракту?
5. Які основні риси визначають товарні ф'ючерси?
6. Що таке базис у контексті товарних ф'ючерсів, і яку роль він відіграє в торгівлі цими контрактами?
7. Які основні характеристики маржі у ф'ючерсній торгівлі, і яку роль вона відіграє у гарантуванні виконання контрактів?
8. Яка різниця між фінансовими та товарними ф'ючерсами, і який важливий аспект відіграє ф'ючерсний контракт для інвесторів та компаній?
9. Що таке опціони і яка їхня основна функція у фінансових ринках?
10. Які основні типи опціонів і яка відмінність між ними за термінами виконання?
11. Які основні стратегії торгівлі товарними опціонами, і як вони допомагають учасникам ринку управляти ризиками та отримувати прибуток?
12. Які переваги опціонів на фінансові інструменти на світових ринках порівняно з іншими видами фінансових інструментів?

Дискусійні питання

1. Які можуть бути переваги та недоліки функціонування ф'ючерсних ринків для різних учасників, таких як виробники, споживачі, інвестори та спекулянти?

3. Яка роль опціонів в сучасній фінансовій системі та як вони впливають на ризики і можливості для різних учасників ринку?

Задачі

1. У січні, очікуючи підвищення цін на золото, спекулянт відкриває довгу позицію на 16 березневих контрактів по 420 дол./за унцію. В березні можливі три варіанти цін: підвищення до 450 дол./за унцію, збереження рівня попередньої ціни 420 дол./за унцію або спад ціни до 410 дол./за унцію.

Визначити: результати операцій при закритті позиції оберненою офсетною угодою у березні.

Довідка: 1 ф'ючерсний контракт на золото = 100 унцій, комісія брокера 0,9 відсотка за операцію.

2. У січні, очікуючи зниження цін на золото, спекулянт відкриває коротку позицію на 16 березневих контрактів по 420 дол./за унцію. В березні можливі три варіанти цін: підвищення до 450 дол./за унцію, збереження рівня попередньої ціни 420 дол./за унцію або спад ціни до 410 дол./за унцію.

Визначити: результати операцій при закритті позиції оберненою офсетною угодою у березні.

Довідка: 1 ф'ючерсний контракт на золото = 100 унцій, комісія брокера 0,9 відсотка за операцію.

3. Клієнт біржі має коротку позицію на 40 березневих контрактів на срібло за ціною 650 центів (¢) за трійську унцію. При падінні цін до 530 центів (¢) за трійську унцію він дає команду брокеру ліквідувати позицію шляхом укладання оберненої угоди.

Довідка: 1 ф'ючерсний контракт на срібло = 100 унцій, комісія брокера 0,9 відсотка за операцію.

Визначити: 1) початкову загальну вартість контрактів, 2) результати операції.

4. Клієнт біржі має довгу позицію на 340 березневих контрактів на срібло за ціною 600 центів (¢) за трійську унцію. При піднятті цін до 720 центів (¢) за трійську унцію він дає команду брокеру ліквідувати позицію шляхом укладання оберненої угоди.

Довідка: 1 ф'ючерсний контракт на срібло = 100 унцій, комісія брокера 0,9 відсотка за операцію.

Визначити: 1) початкову загальну вартість контрактів, 2) результати операції.

5. Інвестор відкрив довгу позицію на 5 нафтових контрактів за ціною 34 дол. за барель.

Довідка: 1 ф'ючерсний контракт на нафту = 1000 барель.

Визначити: I. Депозитний внесок, який становить 15% вартості контракту; II. Який дохід або збиток отримає клієнт, якщо ціна через кілька днів буде: 1) 60 дол. за барель, 2) 34 дол. за барель 3) 28 дол. за барель.

6. Інвестор відкрив коротку позицію на 5 нафтових контрактів за ціною 40 дол. за барель.

Довідка: 1 ф'ючерсний контракт на нафту = 1000 барель.

Визначити: I. Депозитний внесок, який становить 15% вартості контракту; II. Який дохід або збиток отримає клієнт, якщо ціна через кілька днів буде: 1) 45 дол. за барель, 2) 40 дол. за барель 3) 32 дол. за барель.

7. Інвестор купив європейський тримісячний опціон колл на акцію з ціною виконання 1000 дол. Премія складає 50 дол.

До моменту закінчення контракту спотова ціна акції склала а) 1200 дол., б) 800.

Визначте фінансовий результат операції для інвестора в обох випадках.

8. Інвестор купив європейський тримісячний опціон пут на акцію з ціною виконання 1000 дол. Премія складає 50 дол.

До моменту закінчення контракту спотова ціна акції склала а) 1200 дол., б) 800.

Визначте фінансовий результат операції для інвестора в обох випадках.

ТЕМА 10

ОСНОВИ Ф'ЮЧЕРСНОЇ ТА ОПЦІОННОЇ ТОРГІВЛІ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 10.1. Суть біржової спекуляції
- 10.2. Види біржової спекуляції
- 10.3. Біржові спекулянти та їх діяльність на сучасних біржових ф'ючерсних ринках
- 10.4. Хеджування на ф'ючерсних ринках

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Як спекулянти впливають на ліквідність і ефективність ціноутворення на ф'ючерсному ринку?
2. Які можуть бути ризики та переваги для спекулянтів, які торгують на ф'ючерсному ринку?
3. Які фактори впливають на успішність спекулятивних стратегій з ф'ючерсами?
4. Які можливі стратегії використовують спекулянти на ф'ючерсному ринку для отримання прибутку?
5. Яка різниця між контанго і беквордейшн на ф'ючерсному ринку і як це впливає на рішення спекулянтів?
6. Яким чином спекулянти забезпечують ліквідність на ф'ючерсному ринку, і чому це важливо для інших учасників ринку?
7. Як спекулянти співпрацюють з хеджерами, і як ця взаємодія впливає на стабільність цін на ф'ючерсному ринку?
8. Які стратегії та поради використовуються спекулянтами для успішної торгівлі на ф'ючерсному ринку, і як це допомагає їм зменшити ризики?

Дискусійні питання

1. Як біржова спекуляція впливає на стабільності чи нестабільності фінансових ринків?
2. Яка роль хеджування в управлінні ризиками на фінансових ринках і як воно впливає на цінову стабільність?

Задачі

1. Виробник, який запланував у листопаді продати свої соєві боби по 7,45 дол./буш., оцінив очікуваний урожай з урахуванням прибутку. У травні ціна соєбобових становила 7,45 дол./буш., а листопадова ф'ючерсна ціна 7,75 дол./буш. Виробник здійснює хеджування своєї позиції на ф'ючерсному ринку. У листопаді наявна ціна знижується до 6,80 дол./буш., а листопадова ф'ючерсна ціна складає 7,10 дол./буш. Виробник посилює своє хеджування і продає за існуючою ціною.

Яке це хеджування довге чи коротке?

Який базис у травні та який базис у листопаді?

Результат на ф'ючерсному ринку: прибуток чи збиток?

Яку ціну отримав фермер на свої соєві боби після хеджування?

2. Експортер пшениці в кінці липня отримує замовлення на поставку 50000 бушелів зерна морським шляхом у березні наступного року. Звичайно, він повинен купити пшеницю до терміну відправлення корабля. Попереджаючи можливий ризик підвищення цін, він вирішує здійснити хеджування 50000 бушелів березневої пшениці за ф'ючерсами 1-го серпня по 6.90 дол./буш., коли наявна ціна 0,28 дол. нижче ф'ючерсної.

1 лютого експортер купує пшеницю на спортовому ринку, коли наявна ціна була на 0,31 нижчою березневих ф'ючерсів, а хеджування було посилено до 6,98 дол./буш.

Яке це хеджування довге чи коротке?

Як змінився базис?

Результат на ф'ючерсному ринку: прибуток чи збиток?

Дійсна наявна купівельна ціна зерна?

3. Підприємство-виробник бензину здійснило на біржі його продаж в січні з поставкою в березні. Форвардна угода укладена на 100 т бензину за ціною 1000 грн. за 1 тону. Підприємство-виробник бензину ще немає нафти для його виробництва, воно закупить її лише в березні. Боячись, що в результаті росту цін підприємство-виробник понесе фінансові збитки, воно купує 100 ф'ючерсних контрактів на 1 т бензину, по ціні 1100 грн. кожний. В березні ціна 1 т бензину на біржовому ринку реального товару становить вже 1200 грн., а на ф'ючерсному ринку вартість контракту - відповідно 1250 грн.

Показати результати хеджування покупкою.

4. Підприємство-виробник бензину, здійснило на біржі його продаж в січні з поставкою у березні в кількості 100т. На момент укладання форвардної угоди бензин був на біржі по ціні 900 грн. за 1 т. Покупець домовляється з продавцем (підприємством-виробником), що зафіксує ціну у березні перед поставкою реального товару. В березні при настанні строку поставки товару покупець, зафіксував ціну у розмірі 850 грн. за 1 т бензину. Продавець бензину щоб застрахувати себе від втрат при зниженні ціни продає у січні 100 ф'ючерсних контрактів по 1 т бензину по ціні 910 грн. У березні 1 ф'ючерсний контракт на бензин коштує 860 грн.

Визначити результат хеджування продажем.

ТЕМА 11

БІРЖОВІ ІНДЕКСИ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 11.1. Поняття і функції біржових індексів.
- 11.2. Характеристика біржових індексів.
- 11.3. Біржові індекси України

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які основні функції виконують біржові індекси і як вони допомагають інвесторам та аналітикам у фінансовому аналізі?
2. Які обмеження мають біржові індекси як інструмент аналізу ринку, і як ці обмеження можуть вплинути на прийняття рішень інвесторами?
3. Які методи розрахунку використовуються для біржових індексів і як ці методи впливають на точність та репрезентативність індексування ринку?
4. Які найбільш відомі фондові індекси розраховуються на фондових ринках США, і яку роль вони відіграють у фінансовому аналізі?
5. Які особливості визначення складу та методики розрахунку індексів Доу-Джонса та Standard & Poor's, і як ці індекси відрізняються один від одного?
6. Які інші відомі фондові індекси існують на світових фондових ринках, окрім американських, і яку роль вони відіграють у глобальному фінансовому аналізі?
7. Які основні різниці між індексами UX Index, PFTS Index і WIG-Ukraine, що розраховуються для відстеження українського фондового ринку?
8. Яку інформацію можуть надати цінові індекси, що публікуються на Національній біржі цінних паперів України, і як вони корисні для інвесторів та аналітиків?

Дискусійні питання

1. Як впливають біржові індекси на рішення інвесторів та як їхня поведінка може відображати загальну економічну ситуацію країни чи регіону?
2. Які фактори впливають на динаміку біржових індексів в Україні та як їхня зміна відображає економічний та політичний клімат у країні?

Тести

1. Які методи використовуються для розрахунку біржових індексів?
 - а) Метод середнього арифметичного простого;

- б) Метод середнього геометричного;
 - в) Метод середнього арифметичного зваженого;
 - г) Метод ймовірностей.
2. Яку функцію виконують біржові індекси з погляду прогнозування ринкових рухів?
- а) Діагностичну функцію;
 - б) Прогностичну функцію;
 - в) Спекулятивну функцію;
 - г) Аналітичну функцію.
3. Які обмеження мають біржові індекси?
- а) Погане відображення причин змін цін;
 - б) Відсутність глибини аналізу;
 - в) Потреба в регулярному коригуванні;
 - г) Можливість маніпуляції даними.
4. Які характеристики важливі для застосування методів розрахунку біржових індексів?
- а) База індексу, вид зважування, базове значення індексу;
 - б) Рівень інфляції, динаміка обсягів торгів, коефіцієнт волатильності;
 - в) Середній дохід населення, ступінь розвитку фінансового ринку, коефіцієнт кореляції;
 - г) Курс валют, рівень безробіття, капіталізація банків.
5. Які індекси розраховуються на фондовій біржі США – Нью-Йоркській?
- а) Dow Jones Industrial Average (DJIA);
 - б) Standard & Poor's Composite 500 Index (S&P 500);
 - в) Nasdaq Composite;
 - г) FTSE 100.
6. Який індекс є найбільш популярним серед індексів Доу-Джонса?
- а) Dow Jones Industrial Average (DJIA);
 - б) Standard & Poor's Composite 500 Index (S&P 500);
 - в) Nasdaq Composite;
 - г) FTSE 100.
7. Яким чином розраховується індекс S&P 500?
- а) Середнє арифметичне;
 - б) Середнє геометричне;
 - в) Середнє арифметичне зважене;
 - г) Середнє геометричне зважене.
8. Які компанії входять до складу індексу FTSE 100?
- а) 100 найбільших американських компаній;
 - б) 100 найбільших європейських компаній;
 - в) 100 найбільших компаній, що котируються на Лондонській фондовій біржі;
 - г) 100 найбільших компаній, що котируються на біржі NASDAQ.
9. Який індекс є основним показником стану українського фондового ринку?
- а) UX Index (Index of Ukrainian Exchange);
 - б) PFTS Index;
 - в) WIG-Ukraine;
 - г) Цінові індекси.
10. Що відображає індекс PFTS?
- а) Динаміку цін на акції, що торгуються на ПФТС;
 - б) Динаміку цін на акції, що торгуються на НБЦПУ;
 - в) Динаміку цін на акції, що торгуються на Варшавській фондовій біржі;
 - г) Динаміку цін на облігації та інші фінансові інструменти.

ТЕМА 12

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 12.1. Суть та значення державного регулювання біржової торгівлі
- 12.2. Регулювання ф'ючерсної торгівлі у США
- 12.3. Державне регулювання ф'ючерсного ринку в Європі та Азії
- 12.4. Державне регулювання біржової торгівлі в Україні

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які основні цілі державного регулювання біржової торгівлі?
2. Які закони та нормативно-правові акти регулюють брокерську діяльність?
3. Які основні принципи правового регулювання брокерської діяльності?
4. Які основні характеристики регулювання ф'ючерсної торгівлі у США?
5. Які основні аспекти державного регулювання ф'ючерсного ринку в Європі?
6. Які основні вимоги до державного регулювання ф'ючерсного ринку в Азії?
7. Які органи відповідають за державне регулювання біржової торгівлі в Україні?
8. Які основні інструменти державного контролю за біржовою діяльністю в Україні?
9. Як впливає державне регулювання на розвиток біржової торгівлі в Україні?

Дискусійні питання

1. Чи варто більше покладатися на саморегулювання біржової діяльності, ніж на державне регулювання? Які переваги та недоліки мають кожен з цих підходів?
2. Які можливі наслідки може мати відсутність або неефективність державного регулювання біржової торгівлі для фінансової стабільності та захисту інвесторів?

Тести

1. Яка модель біржової діяльності передбачає найбільший контроль з боку держави?
 - а) американська
 - б) англійська
 - в) французька
 - г) німецька

2. Чому уряди деяких країн закривали біржі в минулому?
- а) через надмірну спекуляцію та маніпуляції з цінами
 - б) через занепад економіки
 - в) через політичні мотиви
 - г) через відсутність попиту на біржову торгівлю
3. Чому уряд штату Іллінойс у 1867 році заборонив ф'ючерсні угоди?
- а) через надмірну спекуляцію та маніпуляції з цінами
 - б) через занепад економіки
 - в) у зв'язку з різким падінням цін на сировинні товари
 - г) через політичні мотиви
4. Хто здійснює державне регулювання ф'ючерсної торгівлі у США?
- а) Національна асоціація ф'ючерсної торгівлі
 - б) Комісія з цінних паперів
 - в) Комісія з товарної ф'ючерсної торгівлі
 - г) Національна асоціація дилерів з торгівлі цінними паперами
5. Яка заборона була введена Законом Про практику ф'ючерсної торгівлі 1992 року?
- а) заборона спекулятивної торгівлі
 - б) заборона подвійної торгівлі для брокерів
 - в) заборона торгівлі певними товарами
 - г) заборона участі іноземних громадян
6. Який орган здійснював функції спостереження за діяльністю товарних бірж у Великобританії до 1987 року?
- а) Комісія з цінних паперів та інвестицій
 - б) Рада з цінних паперів та інвестицій
 - в) Управління з цінних паперів та ф'ючерсів
 - г) Банк Англії
7. Що є головною метою Управління з цінних паперів та ф'ючерсів у Великобританії?
- а) регулювання грошового обігу
 - б) захист інтересів інвесторів
 - в) оподаткування прибутку від операцій з цінними паперами
 - г) випуск державних цінних паперів
8. Коли в Німеччині було дозволено укладання строкових контрактів після тривалої заборони?
- а) у 1970 році
 - б) у 1980 році
 - в) у 1990 році
 - г) у 2000 році
9. Який державний орган відповідає за регулювання біржової торгівлі в Україні?
- а) Міністерство фінансів
 - б) Національний банк України
 - в) Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
 - г) Державна податкова служба
10. Що включає в себе нормативно-правова база, яка регулює біржову торгівлю в Україні?
- а) закони та кодекси
 - б) технічні регламенти
 - в) закони, постанови, розпорядження та інші документи
 - г) лише постанови уряду

ТЕМА 13

РОЛЬ І МІСЦЕ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ У ФОРМУВАННІ АГРАРНОГО РИНКУ

Зміст теоретичної частини заняття:

- 13.1. Переваги реалізації сільськогосподарської продукції та продовольства через товарні біржі.
- 13.2. Формування ринку сільськогосподарської продукції, як умова діяльності аграрних бірж.
- 13.3. Принципи розвитку, державне регулювання та структура біржового ринку сільськогосподарської продукції.
- 13.4. Концепція розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції.

Орієнтовний хід проведення заняття:

1. Оголошення теми та її зв'язок із лекціями (до 3-х хвилин)
2. Перевірка присутності студентів (до 3-х хвилин)
3. Обговорення та закріплення лекційного матеріалу (до 45-хвилин)
4. Вирішення задач, ситуаційних вправ, проведення розрахунків та формулювання висновків (до 25-хвилин)
5. Оголошення оцінок і пояснення домашнього завдання (до 4-х хвилин)

Контрольні питання до семінарського заняття

1. Які переваги має реалізація сільськогосподарської продукції через товарні біржі порівняно з іншими способами торгівлі?
2. Які фактори впливають на формування ринку сільськогосподарської продукції та продовольства через аграрні біржі?
3. Які принципи лежать в основі розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції?
4. Яке значення має державне регулювання для біржового ринку сільськогосподарської продукції?
5. Які структурні компоненти включає в себе біржовий ринок сільськогосподарської продукції?
6. Які можливі наслідки може мати відсутність або неефективність державного регулювання для біржового ринку сільськогосподарської продукції?
7. Які інноваційні методи можуть сприяти розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції?
8. Як біржовий ринок сприяє у забезпеченні стабільності цін на сільськогосподарську продукцію?
9. Як біржовий ринок може вплинути на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств?

10. Які можливості надає біржовий ринок для фінансування та розвитку аграрного сектору?

Дискусійні питання

1. Чи вважаєте ви, що біржовий ринок є ефективним інструментом для розвитку аграрного сектору? Чому?

2. Які переваги та недоліки державного регулювання біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією?

Ситуаційні вправи

1. Ви - фермер, який вирощує пшеницю. Порівняйте переваги та недоліки реалізації вашої пшениці через товарну біржу та напряму переробним підприємствам.

2. Уявіть, що ви - радник Міністерства аграрної політики. Розробіть 3 пропозиції щодо державного регулювання біржового ринку сільськогосподарської продукції.

3. Вам необхідно підготувати доповідь про концепцію розвитку біржового ринку сільгосппродукції. Сформулюйте 3 ключові положення, які мають бути відображені у цій концепції.

4. Ви очолюєте сільськогосподарське підприємство. Які 3 принципи розвитку біржового ринку сільгосппродукції є найважливішими для вас як виробника?

5. Уявіть, що ви - агроаналітик. Наведіть 3 аргументи на користь твердження, що формування ринку сільгосппродукції є важливою умовою діяльності аграрних бірж.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ

Поняття ф'ючерсної торгівлі.

Характерні особливості угод з реальним товаром.

Біржовий товар та його види.

Біржові індекси: поняття, функції, аналіз. Характеристика основних фондових індексів України.

Валютна біржа та її функції.

Валютне котирування.

Види біржових угод.

Види заявок на здійснення біржових угод.

Відповідальність за порушення правил біржової торгівлі та розгляд спорів. Порядок зняття товарів із торгів

Державні органи, що регулюють ринок цінних паперів.

Етапи розвитку та умови відродження бірж в Україні.

Здійснення на біржі механізму хеджування.

Зміст та використання фондових індексів.

Мета і особливості здійснення біржових операцій.

Назвіть склад органів управління бірж та зробіть їх характеристику.

Органи управління біржі.

Основні функції біржі.

Особливості біржового котирування цінних паперів.

Особливості розрахунків на біржах реального товару та функції клірингу.

Особливості ф'ючерсних угод.

Поняття біржі.

Поняття та види аукціону.

Поняття та види цінних паперів.

Поняття та класифікація товарних бірж. Об'єкти біржової торгівлі.

Поняття та основні функції біржі

Поняття та особливості функціонування ринку цінних паперів.

Поняття та функції клірингу.

Поняття та функції фондової біржі.

Поняття товарної біржі.

Поняття угод з премією.

Права та обов'язки членів біржі.

Процедура лістингу: поняття і характеристики.

Процедура лістингу: поняття та особливості здійснення.

Розвиток фондового ринку в Україні.

Розрахунки за біржовими угодами.

Способи забезпечення виконання біржових угод.

Суть та цілі біржової спекуляції.

Типи учасників біржової торгівлі.

Угоди з відстроченою поставкою (форвардні угоди).

Форми взаємовідносин біржі з учасниками торгів.

Форми і методи регулювання біржового ринку.

Характеристика видів опціону.

Характеристика спеціалізованих організацій з обліку, зберігання й розрахунків за цінні папери.

Цінні папери як біржовий товар. Види цінних паперів.

Які основні умови розвитку бірж та їх характеристика

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДОПОВІДЕЙ

- 1 Охарактеризувати причини кризи універсальної біржі реального товару в Україні.
- 2 Визначити установи, якими в Україні регулюються біржові ринки. Охарактеризувати саморегулювальну організацію біржового ринку України.
- 3 Охарактеризувати строкові угоди, їх види.
- 4 Розкрити суть та основні характеристики хеджування.
- 5 Визначити особливості техніки хеджування. Розглянути види хеджування.
- 6 Охарактеризувати здійснення хеджевих операцій з урахуванням реальних ситуацій на ринках.
- 7 Визначити суть хеджування курсових ризиків фінансових інструментів.
- 8 Розкрити сутність внутрішньої вартості опціону. Визначити чинники, що впливають на вартість опціону.
- 9 Визначити структури ринків на основі порівняння спотових, форвардних та ф'ючерсних цін.
- 10 Виписати правила, які використовують спекулянти для успішних торговельних операцій.
- 11 Розкрити суть методик спекулятивних операцій.
- 12 Електронні біржові системи в Україні. Знайти біржі України, які мають елементи електронного трейдингу.
- 13 Становлення біржової торгівлі в Україні: історія, сучасність та перспективи розвитку.
- 14 Біржові аукціони: організація, учасники, умови проведення
- 15 Види цінних паперів та еволюція фондового ринку
- 16 Ф'ючерси як один із методів управління ціновим ризиком.
- 17 Біржові кризи та їх вплив на фондовий ринок.
- 18 Біржові спекуляції та їх вплив на економіку.
- 19 Проаналізуйте вплив вітчизняних бірж на аграрний ринок України.
- 20 Організаційна структура брокерських домів, їхні прибутки та видатки.
- 21 Формування цін на біржі. Структура елементів біржової ціни.
- 22 Поняття та відмінні особливості опціонних угод.
- 23 Інструменти фондового ринку: зарубіжний досвід та практика України.
- 24 Діяльність аграрних бірж в Україні.
- 25 Теорія Доу-Джонса, фондові індекси.
- 26 Організація торговельного процесу в біржовій операційній залі.
- 27 Торгово-економічні стратегії брокерських фірм та брокерів.
- 28 Фінансово-економічна оцінка діяльності ринку цінних паперів
- 29 Формування цін на біржі. Структура елементів біржової ціни.
- 30 Біржові індекси та їх аналіз.
- 31 Мета опціонної торгівлі. Поняття та відмінні особливості опціонних угод.
- 32 Саморегульовані організації на національному та світовому фондовому ринку та їх класифікація.
- 33 Загальна характеристика фондового ринку України.
- 34 Правові основи функціонування фондових бірж.
- 35 Криза 2008 року та її вплив на фондові біржі

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Відповідність шкал оцінювання університету, національної шкали та шкали ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	добре
67-74	D	задовільно
60-66	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Базова

1. Беднарчук М. С., Полікарпов І. С. Біржові товари : підручник. 2-ге вид., стер. Львів: «Магнолія-2006», 2017. 349 с.
2. Біржова справа : підруч. / за наук. ред. докт. екон. наук, проф. О. М. Сохацької. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 655 с.
3. Дикань В. Л., Назаренко І. Л., Пługина Ю. А. Біржова діяльність: підручник / за ред. В. Л. Диканя. Харків : УкрДУЗТ, 2017. 282 с.
4. Дудяк Р. П., Бугіль С. Я. Організація біржової діяльності : основи теорії і практикум : навчальний посібник. 2-ге видання, доповнене. Львів: Магнолія-2006, 2017. 360 с.
5. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність [Текст] : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. І. М. Сотник, д.е.н., проф. Л. М. Таранюка. Суми : ВТД «Університетська книга», 2018. 572 с.
6. Основи біржової діяльності : підручник / Д. О. Приходько. – Х. : ФОП Бровін О.В., 2021. – 280 с
7. Одарченко А. М., Сподар К. В., Лісниченко О. О. Біржова діяльність : опорний конспект лекцій. Харків : ХДУХТ, 2017. 95 с.
8. Солодкий М.О., Резнік Н.П., Яворська В.О. Основи біржової діяльності : навчальний посібник / за ред. М.О. Солодкого. К. : ЦП Компринт, 2017. 450 с.
9. Цінні папери : практикум : навч. посіб. / Базилевич В. Д. та ін. ; за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2013. 791 с.

Допоміжна

1. Бойченко Е. Г. (2020). Організація біржової діяльності в країнах Європейського Союзу та Великої Британії: порівняльно-правовий підхід. *Теорія і практика правознавства*. 2020. №1 (17), С. 1-13.
2. Згурська О., Сьомкіна Т., Гужавіна І. Фундаментальні тренди розвитку світової біржової торгівлі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С 5-9.
3. Жарун О.В. Проблеми розвитку біржової діяльності в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2021. № 68. С. 20-25
4. Нестеренко В., Сідельнікова В. Напрями аналізу біржової діяльності в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2021. №27. С. 136-144.
5. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV (в редакції Закону від 19.06.2020 р. № 738-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
6. Про товарні біржі : Закон України від 10.12.1991 р. № 1956-XII (в редакції Закону від 19.06.2020 р. № 738-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text>.
7. Пархонюк Ю.М, Далевська Т.А. Валютний ринок України: ризики функціонування та перспективи розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 6. С. 216–218.
8. Шостак Л. В., Близнюк А. Л., Богдан М. А. Становлення біржової діяльності в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2019. №41. С. 84-87.

Інформаційні ресурси

Сторінка курсу в А-Tutor (ID: 4667). URL: <https://dl.tntu.edu.ua/index.php>
Адреси бібліотек:

1. Науково-технічна бібліотека ТНТУ:
Україна, 46001, м. Тернопіль, вул. Руська 56, корпус №2
<http://library.tntu.edu.ua/>

2. Обласна універсальна наукова бібліотека:
46020, Тернопіль, Шевченка, 15
<http://www.library.te.ua>

Інтернет ресурси:

1. <http://portal.rada.gov.ua/> - офіційний сайт Верховної Ради України.
2. <http://www.minfin.gov.ua/> - офіційний сайт Міністерства фінансів України.
3. <http://www.bank.gov.ua/> - офіційний сайт Національного Банку України.
4. <http://ukrstat.gov.ua> - офіційний сайт Державного комітету статистики України.
5. <http://ua-ekonomist.com/> - український журнал Економіст.
6. <http://www.imf.org/> - офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.